

Läheltä vai kaukaa?

Yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden alueellinen rekrytoituminen 2010-luvulla

Tiina Junkkari ja Arto Nevala

Korkeakoulun sijainnilla on olennainen merkitys opiskelupaikan valinnassa. Suomalaisessa korkeakoulupolitiikassa alueelliset lähtökodit onkin otettu olennaiseksi osaksi koulutuksellisen tasa-arvon edistämistä. Myös duaalimalliin perustuva suomalainen korkeakoulujärjestelmä on nähty positiivisena korkeakoulutuksen saavutettavuuden näkökulmasta. Korkeakoulusektoreiden on sanottu tässä suhteessa täydentävän toisiaan. Mutta millaisia yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden alueellisen rekrytoitumisen mallit sitten ovat?

Johdanto

Suomalaista korkeakouluverkkoa on rakennettu osin alueellisista lähtökohdista perustamalla yliopistoja ja ammattikorkeakouluja maan eri osiin. Tavoitteena on ollut ohjailla opiskelijavirtoja, edistää koulutuksellista tasa-arvoa ja erityisesti 2000-luvulla karsia esteitä koulutuksen saavutettavuuden osalta (ks. esim. Valtioneuvosto 2019, 164–167; Kosunen 2021). Toiminta on pohjannut tietoon korkeakoulun sijainnin merkityksestä opiskelupaikan valinnassa. Toinen perustelu on ollut maan eri alueiden kehittäminen. (Ks. esim. Salo 2003; Nori 2011; OKM 2012.)

Suomessa korkeakoulutuksen kehittäminen tapahtui 1990-luvun alkuun saakka laajentamalla yliopistokoulutusta. Ammattikorkeakoulujärjestelmä vakiintui meille vasta viime vuosikymmenen lopussa, minkä jälkeen se laajentui nopeasti. Nyt Suomessa toimii opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla 13 yliopistoa ja 22 ammattikorkeakoulua. (OKM 2021.) Kansainvälisesti arvioiden korkeakouluverkkomme on kattava, joskin sitä moititaan myös pirstoutuneeksi (Nevala 2019).

Duaalimallin vakiinnuttaminen otti aikansa ja edellytti muutoksia kummankin sektorin toi-

mintaan. Näin myös alueellisuuden suhteen. Yliopistoilla on edelleen velvollisuus ”toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa” (yliopistolaki 2009, 2§), mutta niiden rooli alueidensa taloudellisen kehityksen moottoreina on aiempaa pienempi. Sen sijaan ”alueen elinkeinorakennetta uudistava” toiminta kuuluu lähtökohtaisesti ammattikorkeakoulujen tehtäviin (ammattikorkeakoululaki 2014, 4§). Kohvakka, Nevala ja Nori (2019) tulkitsevatkin yliopistojen ulkoistaneen osan alueellisesta tehtävästään ammattikorkeakouluille viime vuosikymmenten aikana. Duaalimallin syntyminen vaikutti myös korkeakoulutuksen opiskelijavirtoihin. Vuosituhannen alussa ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärä oli vähän alle 118 000 ja yliopistojen noin 160 000. 2010-luvun lopulla ammattikorkeakouluissa oli jo enemmän uusia opiskelijoita kuin yliopistoissa (40 000 ja 27 000). (Vipunen 2021a, b, c ja d.)

Tässä artikkelissa tarkastelemme, mistä suomalaiset ammattikorkeakoulut ja yliopistot rekrytoivat opiskelijansa 2010-luvulla. Tarkastelemme opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla olevia korkeakouluja, joten Maanpuolustuskorkeakoulu ja Poliisiammattikorkeakoulu sekä Ahvenanmaalla sijaitsevat korkeakoulut jäävät

tarkastelun ulkopuolelle. Analysoimme, mistä yliopistot ja ammattikorkeakoulut rekrytoivat opiskelijansa ja miten korkeakoulusektorit eroavat tässä suhteessa toisistaan. Tutkimme asiaa yhtäältä kokonaisuutena (kaikki koulutusalat yhteensä) ja toisaalta alakohtaisesti vertaamalla kolmea molemmille sektoreille yhteistä koulutusala. Alakohtaisessa vertailussa mukana ovat kaupan, tekniikan sekä terveyden ja hyvinvoinnin alat. Yhteensä ne muodostavat ammattikorkeakoulujen koulutuksesta yli 70 prosenttia. Rekrytoinnin määrittämme kapeasti alueellisesta näkökulmasta. Käsite tarkoittaa analyysissämme tietoa siitä, mikä on ollut opiskelupaikan vastaanottaneen opiskelijan kotimaakunta. Viittaamme Ari Antikaisen 1970-luvun puolivälissä tunnetuksi tekemään rekrytointialue-termiin, jota hän käytti tutkiessaan korkeakoulujen alueellisia vaikutuksia (Antikainen 1975). Termi vakiintui tarkoittamaan opiskelijoiden syntymä/kotipaikkaa, eikä siihen sisältynyt ajatusta opiskelijoiden houkuttelemisesta (myöhemmästä tutkimuksesta ks. esim. Nevala 1999; Salo 2003; Nori 2011). Korostamme, että tarkastelu pitäytyy vain korkeakouluopiskelijoiden alueellisessa taustassa. Aineistomme ei sisällä tietoja esimerkiksi opiskelijoiden sosiaalisesta taustasta, joten emme voi tarkastella sen mahdollista vaikutusta opiskelupaikan valintaan. (vrt. esim. Antikainen 1975; Nevala 1999; Nori 2011.)

Analyysi perustuu pääosin Tilastokeskuksen Itä-Suomen yliopiston Historian ja maantieteiden laitokselle tuottamiin, yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoita koskeviin aineistoihin. Hyödynnämme myös Tilastokeskuksen avoimia tietokantoja sekä Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusta. Analyysimme on kvantitatiivinen: tarkastelemme yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden taustojen tunnuslukuja ja vertailemme niitä keskenään. Näkökulmamme

pitäytyy makrotason tarkastelussa eli opiskelijoiden alueellisen taustan ja liikkuvuuden isoissa linjoissa. Tässä suhteessa lähtökohtamme on samantyyppinen kuin esimerkiksi Norin (2011) yliopisto-opiskelijoiden taustaa koskevassa tutkimuksessa. Kytämme tuloksemme ja tulkintamme aikaisempaan opiskelijoiden valitumista koskevaan sekä yleisemmin korkeakoulupolitiikkaa käsittelevään tutkimukseen.

Käytämme yliopistojen osalta vuoden 2015 tietoja, mistä alkaen Vipuseen on koottu tiedot opiskelupaikan vastaanottaneiden uusien opiskelijoiden kotimaakunnasta. Tieto kertoo, mikä on ollut henkilön kotimaakunta, kun hän on ottanut vastaan opiskelupaikan. (Ks. tarkemmin Kohvakka & Nevala 2020, 413, viite 699.) Ammattikorkeakouluopiskelijoista käytettävissämme ovat tiedot opiskelun aloittaneiden kotimaakunnista opintojen alkua edeltävän vuoden lopusta vuosilta 2001–2015. Erilaisilla valintatavoilla ja -menettelyillä on vaikutusta korkeakoulutukseen rekrytoitumiseen. Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla oli kuitenkin tarkasteluaikana niin paljon erilaisia hakukohteita, että emme voi tarkastella niiden yhteyttä opiskelijoiden taustaan, vaan rajaamme sen käsittelymme ulkopuolelle.

Käytämme tarkastelun pohjana nykyisin voi massa olevaa maakunta- ja aluejakoa. Sen mukaisesti Manner-Suomi jakaantuu 18 maakuntaan sekä neljään suuralueeseen (Helsinki-Uusimaa, Etelä-, Länsi- sekä Pohjois- ja Itä-Suomi). Aluksi tarkastelemme opiskelijoiden rekrytointia ja alueellista taustaa 1990-luvun lopulle saakka vuosina 1960–1997 voimassa olleen läänijaon perusteella. Tarkastelun jälkeen analysoimme yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijarekrytointia kokonaisuutena ja koulutusaloittain 2010-luvulla. Näin teemme näkyväksi eroavaisuuksia korkeakoulusektorien ja koulutusalojen

SUOMALAISTA KORKEAKOULU-
VERKKOA ON RAKENNETTU
OSIN ALUEELLISISTA LÄHTÖ-
KOHDISTA PERUSTAMALLA
YLIOPISTOJA JA AMMATTI-
KORKEAKOULUJA MAAN ERI
OSIIN. TAVOITTEENA ON OLLUT
OHJAILLA OPISKELIJAVIRTOJA,
EDISTÄÄ KOULUTUKSELLISTA
TASA-ARVOA JA ERITYISESTI
2000-LUVULLA KARSIA ESTEITÄ
KOULUTUKSEN SAAVUTETTA-
VUUDEN OSALTA (KS. ESIM.
VALTIONEUVOSTO 2019,
164–167; KOSUNEN 2021).

välillä. Lopuksi tiivistämme keskeiset havainnotomme tulkinnoiksi opiskelijarekrytoinnin muutoksista ja niihin vaikuttaneista tekijöistä.

Helsinki-keskeisyydestä yliopistojen rekrytointialueisiin

Helsingin yliopisto oli Suomen ainoa ylimmän opetuksen yksikkö vuoteen 1908 asti. 1930-luvun loppuun mennessä Suomessa toimi jo yhdeksän korkeakoulua kolmessa kaupungissa. Opiskelijavirta kulki silti vahvasti pääkaupunkiseudulle, jonne sijoittui noin 95 prosenttia uusista opiskelijoista. Kaikkiaan Helsingin yliopistoon sijoittui kolme neljästä opintonsa aloittaneesta (Nevala 1991).

Opiskelijavirrat muuttuivat 1960-luvulta lähtien, kun opiskelijoiden määrä kasvoi voimakkaasti ja korkeakouluverkko laajeni. 1970-luvun lopulla Suomessa oli 19 korkeakoulua ja sisään otettujen määrä vuodessa oli noin 12 000 eli nelinkertainen kahden vuosikymmenen takaiseen verrattuna. Uudet korkeakoulut kasvoivat ja monialaistuivat nopeasti. Samalla opiskelijoiden sijoittuminen tasoittui, ja 1980-luvun alussa enää vajaa 40 prosenttia uusista opiskelijoista sijoittui pääkaupunkiseudulle. (Nevala 1999, 114–117.)

Korkeakouluille alkoivat 1970-luvun aikana muotoutua omat opiskelijarekrytointialueet. Lähialueelta tulevien opiskelijoiden osuus kuitenkin vaihteli. Suppeimmat rekrytointialueet olivat pääkaupunkiseudun korkeakouluilla, jotka vuoden 1977 tietojen mukaan saivat minimissään puolet ja maksimissaan 90 prosenttia uusista opiskelijoista lähialueeltaan. Toisessa ääripäässä oli Jyväskylän yliopisto, jonka uusista opiskelijoista vain neljännes oli Keski-Suomesta. Niin sanottujen uusien eli 1950-luvulla ja myöhemmin perustettujen korkeakoulujen opiskelijat rekrytoituivat ylipäätään laajalta alueelta. Itä-Suomen korkeakouluihin omasta maakunnasta tuli noin kolmannes opiskelijoista ja Vaasan korkeakouluun noin 28 prosenttia. Poikkeus oli Oulun yliopisto, joka sai noin puolet opiskelijoistaan lähialueelta. (Nevala 1991.)

Korkeakoulujen välisiä eroja selittävät osaltaan alueiden väliset erot ylioppilasikäluokkien koossa. Esimerkiksi vuonna 2000 Uudellamaalla uusia ylioppilaita oli niin paljon, että lukumäärän suhde yliopistossa samana vuonna aloittaneisiin oli 0,69. Samaan aikaan Keski-Suomen maakunnassa uusia ylioppilaita oli jopa vähemmän kuin alueen yliopistossa aloittaneita, suhde 1,17. Erot olivat tasoittumaan päin, mutta vielä vuonna 2010 suhdeluvut olivat selkeästi eri tasolla (Uusimaa 0,61 ja Keski-Suomi 0,74). Toisaalta koulutuksen tarjoaminen kahdella kampuksella (esimerkiksi Joensuun yliopistolla ja Åbo Akademilla) ”hajottaa” opiskelijarekrytoinnin alueita. Jyväskylän yliopistossa sijaintimaakunnan pientä osuutta voi myös selittää kaupungin keskeisellä sijainnilla ja yliopiston monialaisuudella. (Nevala 2019; Vipunen 2021 h ja i.)

Yliopistojen rekrytointierot tasoittuivat 1990-luvulle tultaessa. Miltei kaikkien korkeakoulujen lähialueeltaan saamien opiskelijoiden osuus väheni 1970-luvun loppuun verrattuna. Muutosta selittävät yliopistojen sisäänottomäärien kasvu ja koulutuspaikkojen tarjonnan tasoittuminen. Lisäksi opiskelijoiden liikkuvuus opiskelupaikan perässä näyttää 1990-luvulle tultaessa lisääntyneen. (Nevala 1999; Nori 2011.)

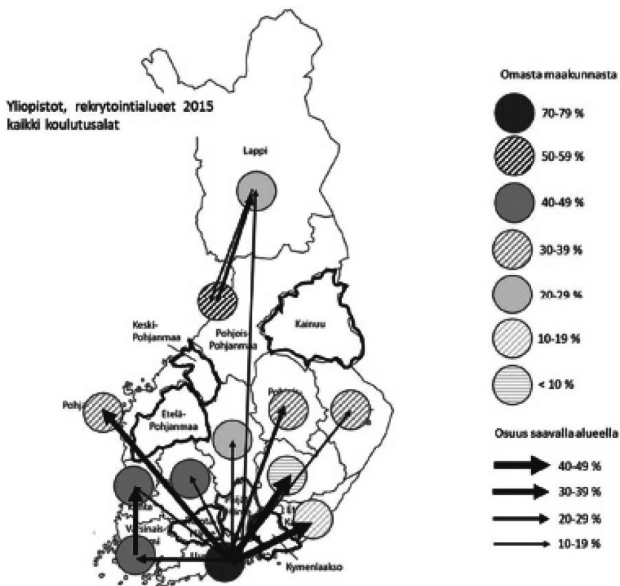
Vielä 1960-luvun alussa yli kaksikolmannelta yliopistojen aloituspaikoista oli pääkaupunkiseudulla ja niin sanottujen statusalojen paikoista peräti 75 prosenttia. Statusaloiksi on tutkimuksessa laskettu oikeustiede, kauppatieteet, lääketieteet sekä teknillinen koulutus (ks. esim. Kivinen & Rinne 1995; Nevala 1999, Nori 2011). Kolme vuosikymmentä myöhemmin pääkaupunkiseudulla oli enää vajaa kolmannes ja statusaloilla noin 35 prosenttia paikoista. Korkeakoulutuksen laajentuminen muuttikin opiskelijavirtoja eri tieteenaloilla ja alueilla. Tasaisinta rekrytointi oli 1970-luvulta lähtien voimakkaasti laajentuneessa kasvatustieteessä. Lääketieteessäkin uusmaalaisen osuus supistui lähelle Pohjois- tai Itä-Suomesta tulevien lukua. Sen sijaan kolmella muulla statusalalla Uudenmaan osuus opiskelijoista oli noin kolmannes, oikeustieteessä enemmänkin. Tieteenalojen välisiin eroihin vaikutti koulutus-

tarjonnan erilaisuus sekä se, että niin sanottujen statusalojen opiskelijat olivat muita useammin liikkuvampia ja lähtöisin yleemmistä toimihenkilö- ja yrittäjäperheistä. (Nevala 1991; Nevala 1999; Nori 2011.)

Maakunnallinen korkeakouluverkosto ja korkeakoulusektorien alueellinen näkyvyys 2010-luvulla

Yliopistoverkosto ulottui ennen ammattikorkeakoulujen käynnistämistä 1990-luvun alussa kahteentoista maakuntaan. Maakunnat, joista yliopiston pääkampus puuttui, asemoituvat kuvan 1 mukaisesti kahteen vyöhykkeeseen. Niistä eteläisempi reunustaa Uuttamaata ja koostuu Kanta-Hämeestä, Päijät-Hämeestä ja Kymenlaaksosta. Toisena vyöhykkeenä on keskisen Suomen kolmikko Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa ja Kainuu. Vaikka edellä mainituissa maakunnissa ei ollut yliopiston pääkampus, niissä oli silti sivutoimipisteitä, joissa saatettiin antaa tutkintoon johtavaa koulutusta. (Vipunen 2021e.)

Kuvasta 1 näkyvät yliopistojen rekrytointialueet vuonna 2015. Ympyrän rasterointi kertoo, miten suuren osan uusista opiskelijoista alueen yliopistot saavat omasta maakunnastaan. Rekrytinnin erot ovat suuria. ”Omavaraisin” on Uusimaa, jossa yli 75 prosenttia opiskelijoiksi hakeutuneista oli omasta maakunnasta. Toinen erottuva on Pohjois-Pohjanmaa (Oulun yliopisto), jossa noin 58 prosenttia opiskelupaikan vastaanottaneista tuli omasta maakunnasta. Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa omasta maakunnasta tulevia oli yli 40 prosenttia. Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon alueilla ylletään kolmannekseen. Pienimpiin lukuihin jäivät Keski-Suomi, Lappi ja Etelä-Karjala. Kahdessa ensin mainitussa oman maakunnan alueelta tulevia oli vajaat 30 prosenttia. Vuonna 2015 Lappeenrannan teknillisen yliopiston opiskelupaikan vastaanottaneista vain noin joka kahdeksas tuli sijaintimaakunnasta. Pienin oman maakunnan osuus oli Etelä-Savossa, jossa Itä-Suomen yliopiston alaiseen opettajankoulutukseen hakeutuneista

Kuva 1. Yliopistojen opiskelijoiden rekrytointialueet vuonna 2015 opiskelupaikan vastaanottaneiden kotimaakunnan perusteella. Lähde: Vipunen 2021f.

parista sadasta opiskelijasta alle kymmenen prosenttia tuli sijaintialueelta. (Vipunen 2021f.)

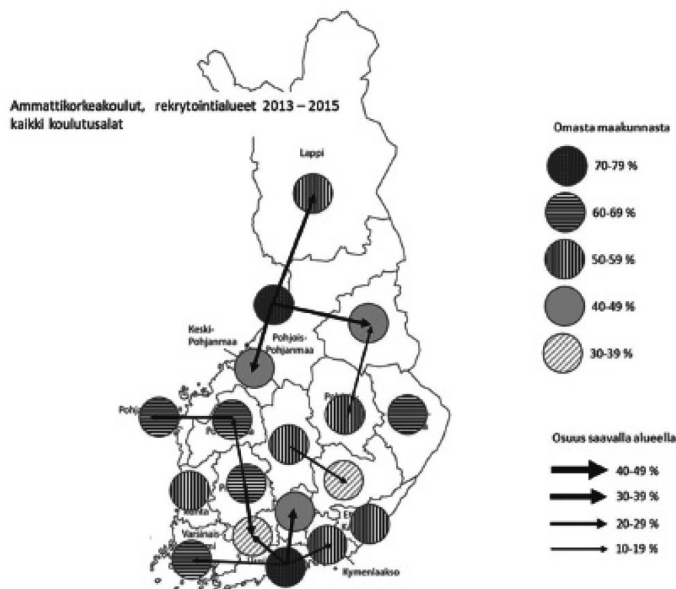
Savonlinnassa ja Lappeenrannassa järjestettyyn yliopistokoulutukseen tulleista yli 40 prosenttia oli uusmaalaisia. Uusimaa onkin kaikkien sen ulkopuolella sijaitsevien yliopistojen näkökulmasta tärkeä rekrytointialue, sillä sieltä tulleiden opiskelijoiden osuus on vähintään kymmenesosa kaikkialla muualla paitsi Pohjois-Pohjanmaalla. Varsinais-Suomen yliopistoissa uusmaalaisten osuus oli lähes 30 prosenttia ja noin viidenneksen Keski-Suomessa, Pohjois-Savossa ja -Karjalassa sekä Lapissa. Kaikista vuoden 2015 uusista yliopisto-opiskelijoista yli 36 prosenttia tuli Uudelta maalta. Luku ei ole suoraan verrannollinen 1990-luvun puolivälin tilanteeseen erilaisen aluejaottelun vuoksi. Silti uusmaalaisten osuus näyttää nousseen, sillä 1995 vain noin 29 prosenttia uusista opiskelijoista oli kotoisin sieltä (Nevala 1999, 147; Vipunen 2021f).

Ammattikorkeakoulujen toiminta käynnistyi alueellisesti laajana ja kasvoi nopeasti. Vuodesta 1992 vuoteen 1999 hakijoiden määrä kasvoi lähes

nelinkertaiseksi ja aloittaneiden määrä lähes viisinkertaiseksi (Numminen ym. 2001). Ammattikorkeakoulujen perustamisen myötä korkeakouluverkosto ulottui kaikkiin maakuntiin – tosin opintotarjonnassa oli eroja alueittain.

Kuvasta 2 voi havaita, että ammattikorkeakoulut saavat omasta maakunnastaan enemmän opiskelijoita kuin yliopistot. Kolmessatoista maakunnassa omalta alueelta tulevien uusien opiskelijoiden osuus on yli puolet. Vahvimpia alueellisia kouluttajia ovat Pohjois-Pohjanmaa ja Uusimaa. Molemmissa omalla alueella opiskelevien joukko on suuri, mutta silti kummastakin liikkuu opiskelijavirtoja lähimaakuntiin. Toisaalta yliopistoille tyypillistä ”kaukovaellusta” ei ammattikorkeakouluissa juurikaan ole.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijarekrytointi erosi selvästi 2010-luvun puolivälissä. Yliopistojen rekrytointialueet olivat huomattavasti laajempia kuin ammattikorkeakoulujen. Yhdistävänä tekijänä oli opiskelijoiden liikkuvuus pois Uudenmaalta. Toki uusmaalaisten liikkuvuuden volyymi oli yliopistojen kohdalla

Kuva 2. Ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden rekrytointialueet vuosina 2013–2015 opiskelupaikan vastaanottaneiden kotimaakunnan perusteella. Kuvan lähde: Tilastokeskus 2018.

selvästi voimakkaampi ja pitemmälle ulottuva kuin ammattikorkeakouluissa. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välillä oli eroja myös erityisesti Pohjois-Pohjanmaalla ehkä pitkälti siksi, että ammattikorkeakouluverkosto on yliopistojen verkostoa tiheämpi: opiskelupaikka oli mahdollista löytää kolmesta lähimaakunnasta yliopistojen yhden sijaan. Kuvat 1 ja 2 kertovat myös, että korkeakouluopiskelijat liikkuvat pääsääntöisesti etelä-pohjoinen-akselilla. Poikittaissuuntainen liikkuminen opiskelupaikan perässä oli vähäistä ja lyhyttä. Tässä mielessä opiskelijoiden liikkuvuus noudatteli yleisen muuttoliikkeen pitkäaikaista trendiä: vuosikymmeniä väestöliikkeiden pääsuunta on ollut pohjoinen-etelä-akselilla (ks. esim. Koivuniemi 2018; SVT 2021a).

Kaupan alan koulutus

Korkeakoulusektorit poikkeavat toisistaan merkittävästi kaupan alan opiskelijarekrytoinnissa, kuten kuvasta 3 voi nähdä. Ammattikorkeakoulujen osuus alan korkeakoulutuksesta on suurempi kuin yliopistojen (69 % opiskelun aloittaneista). Sen sijaan kaupan alan opiskelijoiden osuus sektorien sisällä on kohtalaisen tasainen: ammattikorkeakouluissa alan opiskelijoita on aloittaneista yli viidennes (21 %), ja yliopistoissa 17 prosenttia. (Vipunen 2021g ja h.) Yliopistoissa Uudeltamaalta lähtöisin olevia kaupan alan opiskelijoita on paljon paitsi omassa myös muissa maakunnissa. Liikkuvuus Uudeltamaalta muualle on voimakasta ja ylittää enimmillään yli 40 prosenttiin vastaanottavan yliopiston kaupan alalla aloittaneiden kokonaismäärästä. Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan välillä oli poikkeuksellisesti ristiin menevää opiskelijoiden liikkuvuutta. Myös Satakuntaan, Etelä-Savoon ja Etelä-Karjalaan on virtausta, ensimmäiseen Varsinais-Suomesta ja jälkimmäisiin Uudeltamaalta. Yliopistosektorilla on harvinaista länsi-itä-suunnassa tapahtuvaa ja noin kymmenen prosentin volyyminä vastaavaa opiskelijaliikkuvuutta Pirkanmaalta Etelä-Savoon.

Ammattikorkeakouluissa kaupan alan opiskelijoiden liikkuvuus jää yliopistoihin verrattuna

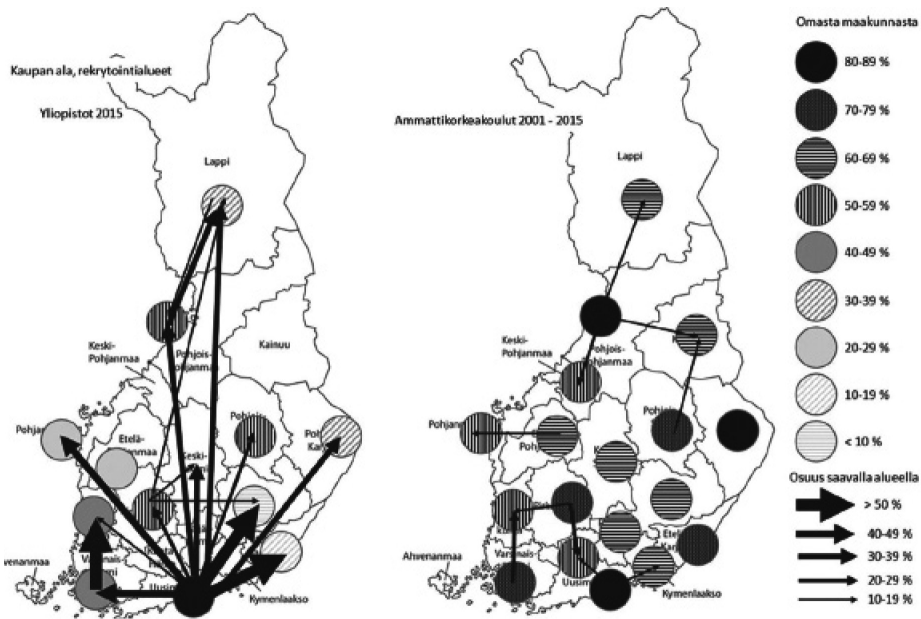
huomattavan vaatimattomaksi. Kaikissa maakunnissa yli puolet opiskelijoista tulee omalta alueelta, Pohjois-Pohjanmaalla ja Uudellamaalla peräti yli 80 prosenttia. Maakuntien välinen opiskelijoiden liikkuvuus on lisäksi viereisistä maakunnista tapahtuvaa ”lähiliikennettä”. Kartasta löytyy vain kaksi isompaa, yli 20 prosenttiin aloittaneista, yltävää liikkumisnuolta. Ne ovat Varsinais-Suomesta Satakuntaan ja Pirkanmaalta Kanta-Hämeeseen.

Pohjois-Pohjanmaan tilanne kaupan alan ammattikorkeakoulutuksessa poikkeaa muista maakunnista. Omalta alueelta tulevien opiskelijoiden osuus ylittää 80 prosenttia, mutta opiskelijoita riittää silti kolmeen lähimaakuntaan niin paljon, että heidän osuutensa ylittää 10 prosenttia vastaanottavalla alueella opinnot aloittaneista.

Kaupan alan koulutustarjonta on alueellisesti kattavampaa ammattikorkeakouluissa kuin yliopistoissa: ammattikorkeakouluissa sitä löytyy kaikista, yliopistoissa 12 maakunnasta. Koska alan opintotarjontaa oli ammattikorkeakouluissa kaikkialla, ei opiskelijoilla ollut tarvetta lähteä opiskelemaan kotimaakuntaansa kauemmaksi. Yliopistopuolella sen sijaan useammassakin maakunnassa näin oli suorastaan pakko tehdä. Toinen selittävä tekijä on, että kaupan alan koulutus on yliopistoissa niin sanottu hakupaineala. Sen sisäänottomäärät kasvoivat voimakkaasti 1990-luvun alusta lähtien, mutta silti opiskelupaikan saa pienimmillään vajaa kymmenesosa hake-neista. Tosin eri hakukohteiden välillä on isoja eroja (ks. Salo 2015; Vipunen 2020d).

Tekniikan ala

Tekniikan korkeakoulutus painottuu kaupan alan tavoin ammattikorkeakouluihin, joiden osuus opintonsa aloittaneista on hiukan yli 70 prosenttia. Yliopistoissa tekniikan ala on koulutusmäärillä mitattuna samansuuruinen kuin kaupan ala (noin 17 % aloittaneista), ammattikorkeakouluissa hieman suurempi (noin 23 %). Yliopistosektorilla tekniikan alan koulutusta oli vuonna 2015 yhdeksässä maakunnassa, mutta uusia opiskelijoita aloitti vain seitsemässä. Tämä

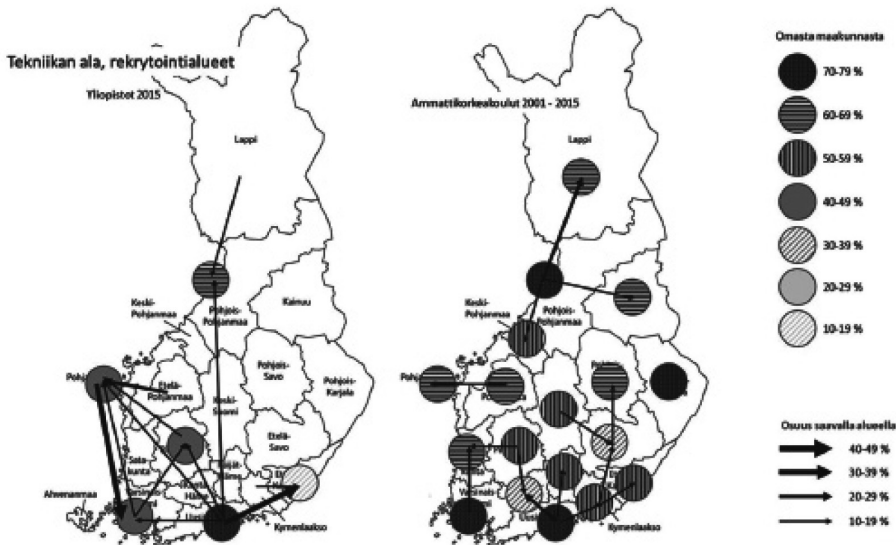
Kuva 3. Kaupan alan opiskelijoiden rekrytointialueet yliopistoissa vuonna 2015 ja ammattikorkeakouluissa vuosina 2001–2015 opiskelupaikan vastaanottaneiden kotimaakunnan perusteella. Alakohtaisissa tarkasteluissa olemme ammattikorkeakoulujen osalta hyödyntäneet koko käytössämme ollutta aineistoa. Lähteet: Vipunen 2021f ja Tilastokeskus 2018.

johtui siitä, että nykyiseen Lappeenrannan – Lahden teknilliseen yliopistoon ei vuonna 2015 otettu uusia tekniikan alan opiskelijoita Päijät-Hämeeseen. Sama tilanne oli Tampereen yliopiston Etelä-Pohjanmaan kampuksen kohdalla. Merkille pantavaa on, että Itä-Suomi jää kokonaan vaille yliopistotasoista koulutusta, mutta alueelta ei silti ole merkittävää opiskelijavirtausta mihinkään suuntaan (kuva 4). (Vipunen 2021b ja h.)

Yliopistopuolella suhteellisesti eniten omasta maakunnasta saa opiskelijoita Uusimaa, yli 70 prosenttia. Pohjois-Pohjanmaallakin päästään yli 60 prosenttiin. Yliopistojen suppean koulutusverkoston vuoksi on useita alueita, joista täytyy lähteä muualle opiskelemaan tekniikan alaa: esimerkiksi opiskelijavirrat Lapista Pohjois-Pohjanmaalle, Etelä-Pohjanmaalta Pohjanmaalle ja Kymenlaaksosta Etelä-Karjalaan. Oman alueen tarjonnasta huolimatta uusmaalaiset liikkuvat

kaikkiin koulutusmaakuntiin, valitun opiskelupaikan kannalta suhteellisesti eniten Etelä-Karjalaan.

Ammattikorkeakouluissa tekniikan alan opetusta on tarjolla kaikissa maakunnissa. Niinpä opiskelijoista tulee omalta alueelta yli puolet lähes kaikkialla paitsi Kanta-Hämeessä ja Etelä-Savossa. Neljässä maakunnassa, Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjois-Karjalassa, Varsinais-Suomessa ja Uudellamaalla, omalta alueelta tulevia on yli 70 prosenttia. Lisäksi opiskelijoiden liikkuminen alueelta toiselle tapahtuu vain yhden maakuntarajan ylitse. Pohjois-Pohjanmaalla, Pirkanmaalla ja Uudellamaalla on eniten virtausta lähimaakuntiin ”omasta” koulutustarjonnasta huolimatta. Itä-Suomen maakunnista Pohjois-Savon ja -Karjalan tekniikan alan ammattikorkeakouluopiskelijoista yli 70 prosenttia tulee omasta maakunnasta. Tätä voi tulkita niin, että ammattikorkeakoulut paikkaavat alueilta puuttuvaa tekniikan yliopistokoulutusta.

Kuva 4. Tekniikan alan opiskelijoiden rekrytointialueet yliopistoissa vuonna 2015 ja ammattikorkeakoluissa vuosina 2001–2015 opiskelupaikan vastaanottaneiden kotimaakunnan perusteella.

Lähteet: Vipunen 2021f ja Tilastokeskus 2018.

Terveys- ja hyvinvointiala

Terveys- ja hyvinvointiala on erityinen, koska lait ja asetukset määrittelevät tarkasti oikeuden toimia terveydenhuollon ammattihenkilönä (laki 559/1994 terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä). Tarkoin määritellyt pätevyysvaatimukset ovat johtaneet siihen, että korkeakoulusektoreille ovat muodostuneet selvästi omat ja jopa suurelta osin erilliset koulutusalueet alan sisään. Ammattikorkeakoulut vastaavat 90 prosentista alan korkeakoulutuksesta opintonsa aloittaneiden määrällä mitattuna. Asetelma näkyy siinä, että ammattikorkeakoulujen tarjonta on alueellisesti huomattavasti yliopistoja kattavampaa, kuten kuva 5 kertoo. Ero on selkeä myös sektorien sisällä. Ammattikorkeakouluopiskelijoista lähes kolmannes (31 %) on terveys- ja hyvinvointialalla, kun yliopistoissa heitä on vain seitsemän prosenttia. Terveys- ja hyvinvointialalla korkeakoulusektorien suoranainen vertaileminen on haastavaa, koska koulutuksen rakenne

on erilainen. Yliopistoissa sosiaaliala sisältyy terveyden ja hyvinvoinnin koulutuksesta kertoviin lukuihin vain marginaalisesti – niiltä osin kuin alan koulutus on järjestetty terveys- ja lääketieteellisissä tiedekunnissa. Ammattikorkeakouluissa sosiaaliala on aina mukana luvuissa. Tosin sosiaalialan koulutusmäärissä on ammattikorkeakoulujen kesken huomattavia eroja. Suhteellisesti vahvin sosiaalialan kouluttaja on Etelä-Savo, jossa sosiaaliala on yli 40 prosenttia alueen koko terveys- ja hyvinvointialan koulutuksesta. (Tilastokeskus 2018.)

Terveys- ja hyvinvointiala poikkeaa kahdesta muusta isosta alasta. Alan yliopistokoulutus on tavoiteltua ja hakijoita on paljon. Yliopistopuolella korostuu uusmaalaisten opiskelijoiden virtaus muihin maakuntiin, vaikka Uudellamaalla annettavassa koulutuksessa yli 80 prosenttia opiskelijoista tulee omasta maakunnasta. Muilta alueilta liikkuminen terveys- ja hyvinvointikoulutuksen perässä on Uudenmaan volyyymiin

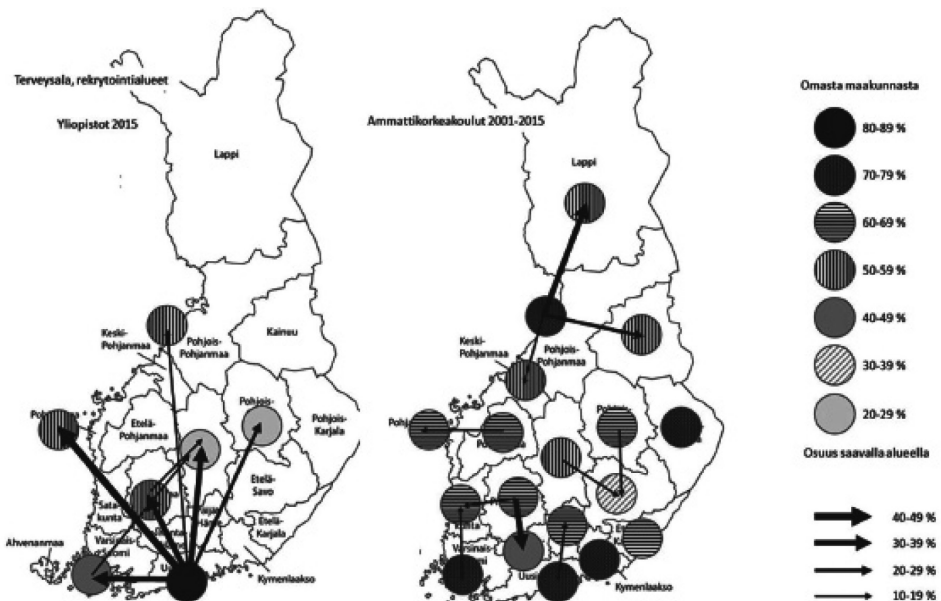
verrattuna vähäistä. Asetelma on samantyylinen kuin kaupan alalla, mutta sillä erotuksella, että terveys- ja hyvinvointialan yliopistokoulutusta on tarjolla Uudenmaan lisäksi vain kuudessa muussa maakunnassa. (Vipunen 2021f.)

Kuvan 5 perusteella ammattikorkeakouluissa omasta maakunnasta tulevien osuus on kahta poikkeusta lukuun ottamatta yli puolet opiskelupaikan vastaanottaneista. Liikkuvuus on siis vähäisempää kuin yliopistokoulutuksessa. Ammattikorkeakoulujen terveys- ja hyvinvointialalta voi nostaa esiin Pohjois-Pohjanmaan ja Pirkanmaan, joista molemmista lähti opiskelijoita merkittävässä määrin myös lähimaakuntiin. Sen sijaan Uudeltamaalta on virtausta vähän ja vain yhteen suuntaan. Sosiaalialan opintojen laaja tarjonta Etelä-Savossa selittää omasta maakunnasta tulevien pientä osuutta verrattuna muiden maakuntien lukuihin. Alueen tarjonta täydentää lähimaakunnista puuttuvia opiskelumahdollisuuksia.

Johtopäätökset

Koko maan kattavaa korkeakouluverkostoa ja korkea-asteen opiskelumahdollisuuksien tasa-vertaisuutta haastaa yleinen väestörakenteen kehitys. Muuttoliike vahvistaa ennestään vahvoja alueita ja heikentää supistumiskierteessä olevia heikompia alueita. Muuttajissa ovat yliedustettuna 15–24-vuotiaat nuoret ja 25–34-vuotiaat nuoret aikuiset, mikä selkeästi indikoi tutkimustulosta siitä, että muuttovoittoisten kuntien yhteisenä piirteenä on runsas koulutustarjonta. 2010-luvun muuttoliikkeen erityispiirteitä olivat muun muassa alueellinen eriytyminen ja erilaistumisen kiihtyminen.

Helsingin seudun ja muiden suurten kaupunkiseutujen veto- ja pitovoima kasvoi suhteessa koko maahan ja niiden omiin vaikutusalueisiin. (Aro 2021.) Tämä tarkoittanee sitä, että huonosti voivilta ja/tai ikääntyviltä alueilta nuoret ”karvaavat” kasvukeskuksiin. Jos sitten koulutuspo-

Kuva 5. Terveys- ja hyvinvointialan opiskelijoiden rekrytointialueet yliopistoissa vuonna 2015 ja ammattikorkeakouluissa vuosina 2001–2015 opiskelupaikan vastaanottaneiden kotimaakunnan perusteella. Lähteet: Vipunen 2021f ja Tilastokeskus 2018.

litiikan tavoitteena on säilyttää korkea-asteen tasavertainen opiskelumahdollisuus myös taantuvissa maakunnissa, haasteena on taloudellisen ja oikeassa mittakaavassa olevan korkeakouluopetuksen järjestäminen taantuvien alueiden väestön ikärakennemuutoksen edessä.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut erosivat opiskelijoiden rekrytoinnin osalta selvästi toisistaan 2010-luvun puolivälissä. Yliopistojen rekrytointi oli laajempaa ja tasaisemmin koko maata kattavaa kuin ammattikorkeakouluilla. Ammattikorkeakoulut rekrytoivat selvästi isomman osan uusista opiskelijoista sijaintialueeltaan tai sen välittömästä läheisyydestä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Yliopistot taas saivat Uudenmaan ja Pohjois-Pohjanmaan alueita lukuun ottamatta enemmistön opiskelijoistaan oman maakunnan ulkopuolelta. Myös opiskelijoiden liikkuvuuden volyyymi oli yliopistojen kohdalla selvästi ammattikorkeakouluja suurempi ja pidemmälle ulottuva. Erityisen voimakasta liikkuvuus oli Uudeltamaalta Etelä-Karjalaan ja -Savoon sekä Pohjanmaalle. Ammattikorkeakoulusektorillakin virta vei Uudeltamaalta muualle, mutta pienemmällä volyyymillä ja lyhyemmällä liikkumismatkalla. Lisäksi Pohjois-Pohjanmaalta riitti ammattikorkeakouluopiskelijoita lähimaakuntiin suhteessa yhtä paljon kuin Uudeltamaalta.

Rekrytoinnin ja liikkuvuuden kokonaiskuva näyttää samanlaisena myös tarkastelemillamme aloilla. Erityisen selvä ero kahden korkeakoulusektorin välillä oli kaupan alalla. Ammattikorkeakouluissa on kaupan alan koulutusta kattavasti tarjolla kaikissa maakunnissa, joten alan koulutuksen perässä ei ole tarvetta mennä oman maakunnan ulkopuolelle. Yliopistopuolella alan koulutusta löytyi kahdestatoista maakunnasta. Puuttuvan maakunnallisen tarjonnan jo sinällään

voi olettaa tarkoittavan suurempaa liikkuvuutta opiskelupaikan perässä. Ehkä yllättävänä tuloksena oli huomattavan suuri virtaus Uudeltamaalta muualle Suomeen siitäkin huolimatta, että myös Uudenmaalla oman alueen koulutuspaikat täytyivät lähialueelta tulevista opiskelijoista. Siksi on tarpeellista kysyä, onko alan koulutustarjonta Uudellamaalla riittävä kysyntään nähden. Saman kysymyksen voi esittää Pohjois-Pohjanmaan ja Pirkanmaan osalta.

Myös tekniikan alalla sekä terveyden ja hyvinvoinnin koulutuksessa yliopisto-opintojen perässä liikuttiin enemmän kuin ammattikorkeakouluopintojen, mutta erot eivät olleet yhtä suuria kuin kaupan alalla. Ei, vaikka mainittujen alojen yliopistokoulutusyksiköitä oli kaupan alaan verrattuna vähän, vain kuusi. Tulkintamme on, että tekniikan, mutta myös terveyden ja hyvinvoinnin alalla ammattikorkeakoulut tavallaan paikkaavat yliopistokoulutuksen alueellista keskittymistä. Ammattikorkeakoulusta on tarjolla mainituilla aloilla kaikissa maakunnissa ja niinpä korkeakoulut rekrytoivat lähes poikkeuksetta yli puolet uusista opiskelijoista omasta maakunnasta.

Pitkän aikavälin tarkastelu osoittaa, että ammattikorkeakoulujen perustaminen muutti korkeakouluopiskelijoiden taustaa ja liikkumista eli rekrytointia siinä merkityksessä, kun siitä tässä yhteydessä puhutaan. Tiheän verkoston takia ammattikorkeakoulujen opiskelijarekrytoinnista muodostui erilainen kuin yliopistoissa ja se painottui omaan maakuntaan. Näin oli erityisesti isoilla koulutusaloilla, joita tarjotaan kaikissa maakunnissa. On kuitenkin huomattava, että ammattikorkeakouluissakin on pieniä koulutusaloja, esimerkiksi liikunta, jolla opiskelijarekrytointi oli ja on valtakunnan laajuista. Yliopistokoulutuksessa jo 1990-luvulla havaittu maakunnallisuuden lieventyminen jatkui (ks.

TÄMÄ TARKOITTANEE SITÄ, ETTÄ HUONOSTI VOIVILTA JA/TAI IKÄÄNTYVILTÄ ALUEILTA NUORET ”KARKAAVAT” KASVUKESKUKSIIN. JOS SITTEN KOULUTUSPOLITIIKAN TAVOITTEENA ON SÄILYTTÄÄ KORKEA-ASTEEN TASAVERTAINEN OPISKELUMAHdollisuus MYÖS TAANTUVISSA MAAKUNNISSA, HAASTEENA ON TALOUDELISESTI JA OIKEASSA MITTAKAAVASSA JÄRJESTETYN KORKEAKOULUOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN TAANTUVIEN ALUEIDEN VÄESTÖN IKÄRAKENNEMUUTOKSEN EDESSÄ.

Nevala 1999; Saari ym. 2016) samalla, kun virta Uudeltamaalta muiden maakuntien yliopistoihin voimistui. Maakuntarajojen yli kulkevan opiskelijaliikkuvuuden suunta 2010-luvulla onkin vastakkainen yleiseen muuttoliikenteeseen verrattuna molemmilla koulutussektoreilla. Yleisempää muuttoliikettä korkeakouluopiskelijoiden siirtymät myötäilevät siinä, että länsi-itä-akselilla liikutaan vähän.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välistä eroa selittää toteamamme koulutusverkoston tiheys: ammattikorkeakoulutusta on tarjolla kaikissa maakunnissa toisin kuin yliopistokoulutusta. Tarjonta näyttää vaikuttavan erityisen voimakkaasti ammattikorkeakoulusektorilla (ks. Saari ym. 2016). Toiseksi erot saattavat kiinnittyä vanhempien sosioekonomiseen taustaan ja koulutustasoon. Yliopisto-opiskelijoiden vanhemmat ovat korkeammin koulutettuja kuin ammattikorkeakouluissa aloittaneet (ks. Heiskala ym. 2020; Nori 2021). Tämä voi lisätä halukkuutta hakeutua ”arvostetuimpiin” yliopisto-opintoihin. Käyttämämme aineisto ei kuitenkaan sisällä tietoja vanhempien koulutus- tai sosioekonomisesta taustasta, joten rajasimme tämän näkökulman tarkastelumme ulkopuolelle. Uudenaan osalta opiskelijoiden liikkuminen muihin maakuntiin saattaa osin selittyä myös väestön koulutusrakteella. Esimerkiksi vuonna 2018 korkeasti koulutettujen määrä 15 vuotta täyttäneestä väestöstä oli Uudellamaalla noin 30 prosenttia, kun se koko maassa oli 22 prosenttia. Toisaalta sama ilmiö ei selitä Pohjois-Pohjanmaan osalta maakunnan ulkopuolelle lähteviä opiskelijavirtoja, koska korkeasti koulutettujen osuus alueella oli vain valtakunnallisen tason tuntumassa (SVT 2021b). Kokonaiskuvassa yliopistot siis rekrytoivat opiskelijoita suhteellisesti enemmän kaukaa ja ammattikorkeakoulut läheltä, mutta tarve ilmiön syvälliselle ja taustatekijöihin pureutuvalle analyysille on silti edelleen ilmeinen.

Korkeakoulutuksen saavutettavuuden kannalta Suomi on maita, joissa alueelliset erot ovat kansainvälisesti vertaillen pieniä (esim. OECD 2019). Tähän ovat vaikuttaneet sekä yliopistoverkon rakentaminen alueellisesti kattavaksi, että

ammattikorkeakoulujen tiheä verkosto. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä on todentamiamme eroja opiskelijoiden alueellista taustaa ja liikkuvuutta verrattaessa. Korkeakoulusektorit kuitenkin myös täydentävät monessa suhteessa toisiaan, jolloin Suomessa on vain vähän alueita, joilla tai joiden läheisyydessä ei ole tarjolla korkeakouluopetusta (ks. myös Kosunen 2021). ■

Lähteet

- ANTIKAINEN, A. (1975) Suomen korkeakoulujen rekrytointialueet. Joensuun korkeakoulu, monistesarja A, tutkimuksia ja selvityksiä n:o 8. Joensuu: Joensuun korkeakoulu.
- AMMATTIKORKEAKOULULAKI 2014. Verkkojulkaisu. Viitattu 09.02.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ammattikorkeakoululaki>
- Aro, T. (2021) Näkökulma 2010-luvun muuttoliike on ollut alueellisesti keskittävää, valikoivaa ja polarisoivaa. Teoksessa Sorsa, T. (toim.) (2021) Kestävän väestönkehityksen Suomi. Väestöliiton väestöpoliittinen raportti 2021. Helsinki. Väestöliitto ry. Väestötutkimuslaitos, Katsauksia E54. file:///E:/3%20Aikuis-kasvatus/2020%20V%C3%A4est%C3%B6liitto%20Kest%C3%A4v%C3%A4n%20v%C3%A4est%C3%B6nkehityksen%20suomi%20V%C3%A4est%C3%B6poliittinen%20raportti%202020.pdf. Viitattu 02.06.2021
- HEISKALA, L., EROLA, J. & KILPI-JAKONEN, E. (2020) Compensatory and multiplicative advantages: Social origin, school performance, and stratified higher education enrolment in Finland. *European Sociological Review*, <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa046>
- KIVINEN, O. & RINNE, R. (1995) Koulutuksen periytyvyys: Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa. *Koulutus 1995:4*. Helsinki: Tilastokeskus.
- KOHVAKKA, M., NEVALA, A. & NORI, H. (2019) The Changing Meanings of 'Responsible University'. From a Nordic-Keynesian Welfare State to a Schumpeterian Competition State. Teoksessa Mads P. Sorensen, Lars Geschwind, Jouni Kekäle, Romulo Pinheiro (eds.) *The Responsible University*. Explo-

- ring the Nordic Context and Beyond. Palgrave Macmillan, 33–60.
- KOHVAKKA, M. & NEVALA, A., (2020) Itä-Suomen yliopisto. Reformi ja sen tekijät. Tampere: PunaMusta Oy.
- KOSUNEN, T. (2021) Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua. Raporttiluonnos. <file:///C:/Users/artoneva/AppData/Local/Temp/Kohti%20saavutettavampaa%20korkeakoulutusta%20ja%20korkeakoulua,%20luonnos%2012042021TK.pdf>. Viitattu 02.06.2021.
- KOIVUNIEMI, J. (2018) Tehtaiden Suomi ja deindustrialisaatio 1900–2000. Teoksessa Haapala, P. (toim.) Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000). Tampere: Vastapaino, 210–243.
- NEVALA, A. (1991) Mittavat murrokset – pienet muutokset. Korkeakoulupolitiikka ja opiskelijakunnan rakenne Suomessa 1900-luvulla. Suomen historian liseniaatti-tutkielma. Joensuun yliopisto.
- NEVALA, A. (1999) Korkeakoulutuksen kasvu, lohkoutuminen ja eriarvoisuus Suomessa. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- NEVALA, A. (2019) Maakuntaa, kansakuntaa vai ihmiskuntaa varten? Korkeakoulutuksen ja alueellisuuden kolme taitekohtaa”. Teoksessa Nori, H, Laalo, H. & Rinne, R. (toim.) Kohti oppimisyhteiskuntaa – koulutuspolitiikan uusi suunta ja korkeakoulutuksen muuttuva maisema. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A:217, Turku, 79–105.
- NORI, H. (2011) Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. Turun yliopiston julkaisuja, sara C, osa 309. Turku: Turun yliopisto.
- NORI, H. (2020) Miten korkeakoulutuksen saavutettavuus toteutuu? Gate-hanke 2020: tuloksia Suomesta. Esitys Korkeakoulututkimuksen XIV kansallisessa symposiumissa 15.12.2020.
- NUMMINEN, U., LAMPINEN, O., MYKKÄNEN, T., BLOM, H. (2001) Nuorisoasteen koulutuskokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut. Raportti 10. Lukuvuodet 1992–2000. Helsinki: Yliopistopaino 2001.
- OECD 2019. Education at a Glance 2019. OECD indicators. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2019_f8d7880d-en. Viitattu 02.06.2021
- OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ (OKM 2012) Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011–2016. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ (OKM 2021) Korkeakoulut, tiedelaitokset ja muut julkiset tutkimusorganisaatiot [verkkójulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu: 5.4.2021 <https://minedu.fi/korkeakoulut-ja-tiedelaitokset>
- SAARI, J., INKINEN, A. & MIKKONEN, J. (2016) Korkeakoulutuksen alueellinen tasa-arvo ja segregatio. Opiskelijoiden koulutus- ja tutkimussäätiö, julkaisu 54.
- SALO, M. (2003) Pohjoinen Alma Mater: Oulun yliopisto osana korkeakoululaitosta ja yhteiskuntaa perustamisvaiheista vuoteen 2000. Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.
- SALO, M. (2015) Julkisten peruspalveluiden rakentamisesta teknologia-aaltoon. Suomen yliopistollisten koulutusalojen määrällinen kehitys 1950-luvulta 2010-luvulle. Kasvatus & Aika 9 (3), 211–243.
- SUOMEN VIRALLINEN TILASTO (SVT) 2021a: Muutto-liike [verkkójulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 6.4.2021 <http://www.stat.fi/til/muutl/meta.html>
- SUOMEN VIRALLINEN TILASTO (SVT) 2021b: Väestön koulutusrakenne [verkkójulkaisu]. ISSN=1799-4586. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 25.10.2020 <http://www.stat.fi/til/vkour/yht.html>
- TILASTOKESKUS 2018. Erillisaineisto. Ammattikorkeakouluissa tutkintokoulutuksen aloittaneet opiskelijat vuosina 1996–2015.
- VALTIONEUVOSTO 2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistuva ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma>
- VIPUNEN - OPETUSHALLINNON TILASTOPALVELU 2021a: Ammattikorkeakoulujen opiskelijat Tietolähde: Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu: 06.04.2021 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammattikorkeakoulutuksen%20opiskelijat-%20n%C3%A4k%C3%B6kulma%20amk.xlsb
- VIPUNEN - OPETUSHALLINNON TILASTOPALVELU 2021b: Yliopistokoulutuksen opiskelijat. Tietolähde: Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu 6.4.2021 <https://>

- vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma-vuosi.xlsb
- VIPUNEN - OPETUSHALLINNON TILASTOPALVELU 2021c: Ammattikorkeakoulujen hakeneet ja paikan vastaanottaneet. Tietolähde: Opetushallituksen tilastopalvelu. Viitattu 6.4.2021 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20korkeakoulu%20-%20amk%20-%20koulutuksen%20alkamiskausi.xlsb
- VIPUNEN - OPETUSHALLINNON TILASTOPALVELU 2021d: Yliopistojen hakeneet ja paikan vastaanottaneet. Tietolähde: Opetushallituksen tietopalvelu. Viitattu 6.4.2021 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20korkeakoulu%20-%20yo%20-%20koulutuksen%20alkamiskausi.xlsb
- VIPUNEN - OPETUSHALLINNON TILASTOPALVELU 2021e: Yliopistokoulutuksen opiskelijat Tietolähde: Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu 6.4.2021 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma-maakunta.xlsb
- VIPUNEN - OPETUSHALLINNON TILASTOPALVELU 2021f: Yliopistokoulutus. Hakeneet ja paikan vastaanottaneet. Tietolähde: Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu 6.4.2021 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20korkeakoulu%20-%20yo%20-%20yliopisto.xlsb
- VIPUNEN - OPETUSHALLINNON TILASTOPALVELU 2021g: Ammattikorkeakoulujen uudet opiskelijat. Tietolähde: Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu 6.4.2021 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammattikorkeakoulujen%20uudet%20opiskelijat%20-%20koulutusala.xlsb
- VIPUNEN - OPETUSHALLINNON TILASTOPALVELU 2021h: Yliopistojen uudet opiskelijat. Tietolähde: Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu 6.4.2021 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20uudet%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma%20koulutusala.xlsb
- VIPUNEN - OPETUSHALLINNON TILASTOPALVELU 2021i: Ylioppilastutkinnon suorittaneet. Tietolähde: Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu 10.6.2021 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Lukiokoulutus%20-%20tutkinnot%20-%20maakunta.xlsb
- YLIOPISTOLAKI 2009. [verkkójulkaisu]. Viitattu 09.02.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yliopistolaki>